

Ekolantbrukets fokusfrågor

Rörande enligt när forskarna diskuterar fördelar och brister med ekologisk produktion

Ekologiskt Lantbruk var med när Naturskyddsföreningen i slutet av januari bjöd in några av Sveriges ledande forskare för att reda ut hur långt ekologiskt lantbruk nått med viktiga miljömål. Vad vet man? Och vad vet man inte? Träffen var ett startskott för Naturskyddsföreningens satsning Ekokampanjen som kommer att drivas under året.

Överlag var forskarna rörande eniga, och vi sammanfattar här kunskapsläget under de sex teman som diskuterades.

En av senare tids mest omdebatterade frågor, hurvida eko kan mätta världen, togs inte upp vid träffen, men vi har för ordningens skull kompletterat med den frågan här. Vi har också pratat med några av landets främsta forskare kring djurskydd – något som inte heller togs upp under hearingen.

Vill du veta mer?

Referenser och länkar hittar du på Ekologiskt Lantbruks hemsida, ekolantbruk.se/tidningen

| OSCAR FRANZÉN |

Biologisk mångfald

Citat: "Ekoodling levererar, även om effekten verkar vara större på slätten än i skogsbygd" *Jan Bengtsson, professor i ekologisk miljövard på SLU*

Att ekologisk produktion är bra för den biologiska mångfalden är ett idag rätt så okontroversiellt påstående. Frågan är snarare hur mycket bättre det blir, och hur effekten skiljer sig i olika landskapstyper. I befintliga gräsmarker är effekten liten. I åkrar och i kantzoner är effekten tydligare. Störst effekt på mångfalden ger ekologisk produktion i slättlandskap med intensiv växtodling.

Frånvaron av bekämpningsmedel och konstgödsel är viktiga orsaker, men en större andel vall och mer varierade växtföljder är minst lika viktigt.

I den ekologiska produktionen är bio-

logisk mångfald inte bara en fråga om bevarandet av arter. Mångfald ovan och under marken är en produktionsresurs i sig som gynnar viktiga ekosystemtjänster som pollinering, naturlig predation och nedbrytning av organiskt material.

Fakta: Ekoodling ökar den biologiska mångfalden med 30-50 procent enligt olika studier.

Utmaningar: Man kan fråga sig om 30-50 procent högre mångfald är tillräckligt? En utmaning för lantbruket är att få in ännu mer mångfald i åkerlandskapet, och inte bara i mångfaldsreservat som naturbetesmarkerna.

Bekämpningsmedel

Citat: "Bekämpningsmedel är inte roligt. Det tycker inte de flesta konventionella

bönder heller. Jag tror att vi långsiktigt måste ha en produktion fri från bekämpningsmedel." *Christel Cederberg*

Ekologisk produktion sprider inga bekämpningsmedel i naturen. Det är enkelt och självklart. För konsumenterna är det också oftast det viktigaste argumentet för att välja ekologiskt. Lantbruket i stort har mycket att vinna på att integrera växtföljdsodling och teknik kring ogräsreglering och främjande av naturliga predatorer för skadedjursbekämpning som utvecklats inom ekolantbruket.

I Sverige har vi kommit ganska långt i regleringen av och utbildning kring användning av bekämpningsmedel. I andra länder vid till exempel odling av bekämpningsmedelsintensiva grödor som bananer, kaffe och bomull är det vanligt att arbetare hanterat gifter utan vare sig skyddskläder eller utbildning.

Kultivatoren sprätrar upp ogräsen

— KVICK—FINN —

Tar död på ogräs enkelt, effektivt och ekonomiskt.

Nu har vi återförsäljare i Sverige också!

Ring Tomas Svensson 070-511 44 26 i Kumlaby, Sala.
Se mera på vår hemsida www.ekotjanst.fi

Spannmål köpes & säljes

Konventionellt & KRAV

Alla sorter

Krossning av spannmål, foder, koncentrat.

"Vi köper och säljer till bättre pris!"

Välkommen till oss

Slöinge Lantmän

Kristina Gustafsson • 0346-404 60
kristina@sloingelantman.se
www.sloingelantman.se

Fakta: Ökad ogräsresistens mot bekämpningsmedel inom det konventionella jordbruket är ett växande problem, då resistensutvecklingen går fortare än utvecklingen av nya medel.

Utmaningar: Ekologisk produktion behöver trygga odlingssäkerheten i till exempel oljeväxter och potatis.

Hälsa

Citat: ”Det saknas starka bevis för att ekologiska produkter skulle ha en nyttigare sammansättning av näringsämnen. De långsiktiga hälsoeffekterna av att få i sig mindre bekämpningsmedel vet vi däremot lite om” *Axel Mie, doktor i analytisk kemi*

Det finns mycket forskning kring näringsinnehåll i ekologiska produkter. Än så länge finns det inga bevis för att de skulle vara bättre än konventionella produkter, förutom för mjölkprodukter där det är bevisat att de innehåller en nyttigare sammansättning av fettsyror.

Det är uppenbart att vi får i oss mindre rester av bekämpningsmedel genom att äta ekologiska produkter, men vad det har för långsiktiga effekter på hälsan är mycket svårt att säga. Det finns till exempel luckor kring kring hormonstörande effekter. Likaså är den så kallade ”cocktail-effekten” av att vi utsetts för olika medel i kombination okänd.

Fakta: I stickprov på konventionellt odlade vindruvor har man hittat rester av 26 olika kemiska bekämpningsmedel.

Utmaningar: Att försvara och stärka hälsoargumenten för ekologisk mat – något som väger högt för de flesta konsumenterna

Övergödning

Citat: ”Allting handlar om att använda rätt åtgärder och timing. Det är en gemensam utmaning oberoende av odlings-system. Men har man mer kväve i omlopp blir utsläppen större när man missar i timing” *Maria Wivstad*

Ekologisk produktion tillför inget nytt kväve till ekosystemet med konstgödsel vilket minskar risken för övergödning. Lägre gödselgivor, bättre användning av stallgödseln och större andel areal i vall är de viktigaste orsakerna. Blandvallar (med gräs och baljväxter) är mycket effektiva på att suga upp överblivet kväve. Däremot finns det läckagerisk i rena baljväxtbestånd som klöverfröodling och åkerbönor.

Fakta: Kväveöverskottet per hektar är betydligt lägre i ekologisk odling. Störst är skillnaden på mjölkgårdar, lägst på växtodlingsgårdar. Däremot är kväveeffektivitet – kväve in i relation till kväve ut – motsvarande i eko som konventionell odling.

Utmaningar: Räkna vi överskottet av kväve per kilo producerad produkt blir eko i de fall avkastningen är lägre inte alltid bättre. Att odla extensivt ger automatiskt låga utsläpp per hektar, men är något som blir problematiskt i en framtid där odlingsmark globalt blir en begränsad resurs.

Klimat

Citat: ”Det kommer inte att hålla långsiktigt utan skatter och avgifter på lustgas/metan. Läger vi skatten i konsumtionsled så drabbar det inte bara producenter. I fyra år har vi diskuterat klimatfrågan och ändå ökar konsumtion av kött.”

Christel Cederberg

Livsmedelsproduktionen står för runt 20% av Svenskarnas utsläpp av växthusgaser. Ekologisk växtodling är generellt klimatsmart, till stor del eftersom den inte använder sig av klimatväxningen konstgödsel. Samtidigt går stora delar av de grödor som odlas i Sverige in i djuruppfödningen, och där är det svårare att jämföra ekologiskt med konventionellt.

Ekologisk djuruppfödning resulterar i lägre fossilenergianvändning och ingen konstgödselanvändning men samtidigt något lägre produktion och högre slaktåldrar. Slår man ut utsläpp per kg kött är därför oftast skillnaderna mellan olika gårdar större än skillnaden mellan produktionssystem.

Fakta: Ekologiskt grovfoder har en mycket låg klimatpåverkan. Klimatavtrycket från ekologisk växtodling beror helt på i vilken växtföljd grödorna har odlats.

Utmaning: En ökad odling av fleråriga grödor skulle ha positiv effekt på en lång rad miljömål, bland annat lägre energianvändning, ökad kolinlagring i marken och minskade lustgasutsläpp. Än så länge finns det dock – utöver vallen – få perenna grödor lämpade för åkerbruk.

KUNSKAP FÖR LANDETS FRAMTID

Funderar du på att certifiera din verksamhet?

Vi ger nya kunder inom lantbruk och livsmedelsförädling 500 kronor rabatt!

HS Certifiering

Vi kan certifiering inom lantbruk, butik, livsmedelsförädling, restaurang och storkushåll. Läs mer på www.hs-certifiering.se

► ekolantbrukets fokusfrågor

Fosfor

Citat: ”Just nu har ekologiskt lantbruk inget problem med fosforförsörjningen, men på längre sikt är det ett problem när vi för bort fosfor från gården. Ekologiska växtodlingsgårdar behöver knyta ihop kretsloppet stad och land – och för det behöver regelverken ändras”,
Eva Salomon

Kretsloppsfrågan är en grundpelare för den ekologiska produktionen, men idag är det svårt att få tillbaka den näring som försvinner i form av gårdens produkter. Kväve går vid behov att fixera nytt från luften med hjälp av baljväxter, men för fosfor måste vi på sikt hitta fungerande cirkulerande system som för tillbaka näringen inte bara från djuren utan från hela livsmedelskedjan. 65 procent av det fosfor som lämnar människan hamnar i urinen, så urinen är en självklar första kandidat att börja jobba med.

Ekologiska gårdar har ofta konstant underskott på fosfor när man räknar fram en växtnärbalans, men utan att

detta visar sig i sämre skördar. En trolig orsak är att odling utan konstgödsel och kemikalier erbjuder bättre livsvillkor för åkerjordens mykorrhizasvampar. De lever i symbios med växternas rötter och en av alla tjänster de utför åt växterna är att hjälpa dem att utnyttja de stora fosforreserver som finns bundna i jorden.

Fakta: Om miljonprogrammet samt undermåliga enskilda avlopp byggs om med urinseparering kan vi få loss 1100 ton fosfor per år, motsvarande 10% av den mineralgödsel fosfor som används i Sverige idag.

Utmaningar: Fosfor utvunnet ur gruvor är en ändlig resurs, och för eller senare måste hela lantbruket hitta fram till kretslopps lösningar. Ekologisk produktion skulle kunna bli en föregångare.

Räcker maten?

Citat: ”Svält handlar om att folk inte har tillräckligt mycket att äta, och inte om att det inte finns tillräckligt att äta.” *Den in-*

diska ekonomen Amartya Sen citerad av Gunmar Rundgren i boken Trädgården Jorden

En av de vanligaste frågorna om ekologiskt lantbruk handlar om produktionsförmågan. Om avkastningen per hektar blir mindre, är det då verkligen realistiskt att lägga om världens lantbruk i stor skala? Skulle det inte bli brist på mat om alla bönder odlade ekologiskt?

Sanningen är att det egentligen bara är i det insatsberoende jordbruket i Sverige och Europa som vi vet att ekologiskt ger en lägre avkastning, runt 60-80 procent av den konventionella produktionen. I USA ligger avkastningen på 90-100 procent. För Asien, Afrika och Latinamerika finns inte lika säkra data, men tendensen i de studier som finns pekar i helt motsatt riktning. Ekologiskt lantbruk ger ofta rejäla öknings av skördarna, särskilt i fattiga småbondeområden.

Samtidigt är skördenivåerna bara en liten del i frågan om den globala livsmedelsförsörjningen. Till största delen handlar det om rättvisare fördelning, minskat

PNI302

Eko-odling

Mekanisk ogräsbekämpning

Med radhackning bekämpar du ogräs samtidigt som odlingen tillförs syre och ökad kväve mineralisering. Einböck Chopstar radrensare med gåsfötter är effektiv vid mekanisk ogräsreglering i majs, oljeväxter, betor, salix m.m. Rollstar har stjärnhjul och används med fördel vid radhackning/kupning av potatis. Båda kan fås frontupphängda eller bakupphängda med toppstångsstyrning.

Tel 0771-38 64 07, www.lantmannenmaskin.se

Lantmännen
Maskin

svin och slöseri och långsiktigt uthålliga produktionsmetoder.

Fakta: Ekologiska jordbruksmetoder kan snabbt och billigt höja skördarna för småbrukare i den fattiga världen, där matproduktionen behöver öka.

Utmaningar: I en framtid med begränsade tillgångar på fossilenergi och mineralfosfor finns det knappast någon plats kvar för dagens konventionella jordbruk. Men det ekologiska lantbruket kommer inte heller stå oberört – framförallt är vi lika beroende av fossilbränsle som våra konventionella kollegor.

Djurvälfärd

Citat: "Forskningsmässigt har utvecklats en massa bra system och mätmetoder för att mäta när djuren mår dåligt. Men åt

andra hållet, när djur är lyckliga, har vi problem" *Per Jensen, professor i etologi*

"När vi pratar om stora djuranläggningar i Sverige pratar vi om väldigt små anläggningar i ett internationellt perspektiv. Vi är inte i närheten av stora anläggningar i USA. Vi är fortfarande i den storleksskala där det går att hitta bra lösningar."

Bo Algers, veterinär och professor i husdjurs-hygien

Lyckliga och glada djur är ett vanligt argument i marknadsföringen av ekologisk produktion. Generellt har också den ekologiska djurhållningen en välfärd före den konventionella, även om det skillnaden varierar mellan olika djurslag. I mjölkproduktionen är skillnaden i djurvälfärd liten, medan den i slaktkycklinguppfödning är stor.

Frågan om undantag för uppbundna kor i mindre ekologiska besättningar fort-

sätter att vara problematisk. Forskningen är allt mer entydig om att lösdrift ger en bättre djurvälfärd.

När det kommer till frågan om djuren verkligen är lyckliga eller glada har dock inte forskningen så mycket att ge oss ännu.

Fakta: Mycket av forskningen kring djur i ekologisk produktion landar i värderingar. Är det till exempel bättre för ekologiska grisar att få utlopp för sina naturliga beteenden samtidigt som de kan få lite ont på grund av ledproblem?

Utmaningar: Den ekologiska produktionen måste precis som resten av lantbruket hantera trenden mot ökad stordrift. Till exempel förespråkar en del idag att slakterierna ska kunna övernatta även ekologiska djur, något som forskarna ser som problematiskt.

Hallå där Johanna Sandahl

vice ordförande i Naturskyddsföreningen och talesperson för jordbruksfrågor

Under året satsar ni stort på Ekokampanjen, vad är det för något?

Egentligen började vi redan i höstas med lanseringen av den nya boken *Jorden vi äter* skriven av Ann-Helen Meyer von Bremen tillsammans med Gunnar Rundgren.

Kampanjen är huvudsakligen riktad mot konsumenterna. Vi riktar in oss på "mellangruppen" - de som redan vet en del om ekologiskt och funderar på att välja det men behöver en liten knuff för att göra valet.

Största satsningen blir miljövänliga veckan som går av stapeln första veckan i oktober. Nytt för i år är att veckan kommer att köras parallellt i flera andra länder. Vi kommer lyfta fram fem produkter där det både är stor nytta med att välja ekologiskt samtidigt som produkterna finns tillgängliga i butik.

Blir mer än bananer och kaffe i fokus?

Ja, det är inte helt bestämt ännu vilka produkter det blir, men ekologiska mjölkprodukter, ekologisk potatis och ekologisk nötfärs är på listan.

Är det också en jordbrukspolitisk kampanj?

Nu råkar det bli så att kampanjen sammanfaller med det intensiva arbetet med nya landsbygdsprogrammet under året, men vi hade egentligen inte tänkt så när vi planerade.

En del av aktiviteterna under året, såsom vår hearing kring forskning om ekologisk produktion och vår rapport om kolinlagring i jordbruket, har ju en mer jordbrukspolitisk målgrupp.

Ni skriver internt att kampanjen handlar om att "tänka tanken att 100% ekologiskt är möjligt". Är det en ny hållning från Naturskyddsföreningen?

Nja, så har vi tyckt länge, men det kan nog stämma att vi inte varit så tydliga med det. Vår målsättning är att hela det svenska jordbruket på sikt ska vara ekologiskt.

Kan man som lantbrukare engagera sig i kampanjen?

Absolut, vi vill gärna samarbeta mer med lantbrukare ute i de lokala kret-

FOTO: FREDRIK HIERLING

sarna, till exempel som Ekologiska Lantbrukarna i Halland gjorde när de organiserade en fältvandring tillsammans med Naturskyddsföreningen och Slow Food i somras. Ta kontakt med vår projektledare Jessica Andréason på rikskansliet om du vill vara med!

OSCAR FRANZÉN